

2024-06-07

Laisvės atėmimo bausmė už neteisėtą asmens persekiojimą Europos valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose

Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 148¹ straipsnio pakeitimo įstatymo projektu (XIVP-3493(2)¹) siūloma pakeisti minėtą BK straipsnį, papildant už neteisėtą žmogaus persekiojimą taikomų alternatyvių bausmių sąrašą terminuotu laisvės atėmimu (iki 3 metų). Kadangi, pagal projektą, už neteisėtą persekiojimą būtų galima laisvės atėmimo bausmė, ši nusikalstama veika būtų laikoma nebe baudžiamuoju nusižengimu, o nusikaltimu.

Faktiškai visose Europos valstybėse, kuriose yra specialiai kriminalizuotas neteisėtas žmogaus/asmens persekiojimas (angl. stalking), nuteistam už šios veikos padarymą asmeniui gali būti skiriamas laisvės atėmimas. Dažniausiai jis numatomas kaip kitų bausmių už asmens persekiojimą alternatyva, o kai kur (pavyzdžiui, Lenkijoje) – kaip vienintelė galima sankcija. Latvijoje, kurios baudžiamieji įstatymai, kriminalizavus persekiojimą, iš pradžių laisvės atėmimo bausmės nenumatė, 2023 m. įtvirtinta nuostata, leidžianti taikyti ir tokią bausmę.

Už asmens neteisėtą persekiojimą taikomos laisvės atėmimo bausmės terminai Europos valstybėse gana įvairūs. Šiuo požiūriu išsiskiria Lenkija, kur net už paprastą (t. y., jos pavojingumą specialiai didinančių (kvalifikuojančių) požymių neturinčią) persekiojimo veiką gali būti skirtas laisvės atėmimas iki 8 metų. Už kvalifikuotą persekiojimą maksimali bausmė Lenkijoje – 15 metų laisvės atėmimo. Tačiau galima pastebėti, kad nemažai Europos šalių taiko trumpesnius nei 3 metai maksimalios laisvės atėmimo bausmės terminus bent jau kvalifikuojančių požymių neturinčiam persekiojimui – Austrija, Čekija, Kroatija, Latvija (1 metai), Belgija, Slovėnija, Suomija (2 metai). Ispanijoje, ir už kvalifikuotą persekiojimą skiriama ne daugiau kaip 2 metai laisvės atėmimo. Portugalijoje, Vokietijoje laisvės atėmimo, taikomo už kvalifikuojančių požymių neturinčios persekiojimo veikos padarymą, trukmė gali siekti 3 metus.

Austrija

Už neteisėtą žmogaus persekiojimą (įvairius veiksmus, kuriais ilgą laiką neigiamai veikiamas kito asmens gyvenimas) bendruoju atveju baudžiama laisvės atėmimu iki 1 metų arba bauda (Baudžiamojo kodekso² (BK) 107a str. (Nuolatinis persekiojimas)). Tačiau, kai veika turi kvalifikuojančių požymių (persekiojimas trunka ilgiau nei metus, persekiojimo auka nusižudo ar bando nusižudyti), persekiojimą vykdamas asmuo baudžiamas laisvės atėmimu iki 3 metų.

Pagal BK 17 straipsnį, nusikaltimais (vok. *Verbrechen*) Austrijoje laikomos tyčinės nusikalstamos veikos, už kurių padarymą baudžiama laisvės atėmimu iki gyvos galvos ar daugiau kaip 3 metams. Visos kitos nusikalstamos veikos yra baudžiamieji nusižengimai (*Vergehen*).

¹ https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAP/3acf6740d0ab11ee9269b566387cfecb/format/MSO2010_DOCX/

² Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Strafgesetzbuch:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296>

Belgija

Pagal Baudžiamojo kodekso³ 442bis straipsnį už asmens persekiojimą (priekabiavimą prie asmens, žinant, kad tai rimtai pakenks jo ramybei) baudžiama įkalinimu nuo 15 dienų iki 2 metų ir bauda nuo 50 iki 300 eurų arba tik viena iš šių bausmių. Minėtų bausmių minimalūs dydžiai dvigubinami, jei persekiojimas buvo vykdomas asmens, kuris yra pažeidžiamas dėl amžiaus, nėštumo, ligos, fizinės ar psichinės negalios, atžvilgiu, ir pažeidžiamumas buvo akivaizdus ar žinomas persekiotojui.

BK 442ter straipsnyje nustatyta, kad 442bis straipsnyje už persekiojimą numatyti minimalūs bausmių dydžiai gali būti dvigubinami, jeigu veika buvo padaryta dėl neapykantos, priešiško ar paniekos nukentėjusiajam dėl jo rasės, odos spalvos, kilmės, tautybės, lyties, lytinės orientacijos, santuokinės padėties, amžiaus, turtingumo, religinių, filosofinių, politinių įsitikinimų, sveikatos būklės, kalbos, fizinių bei genetinių bruožų ir kt.

Minėtos sankcijos už persekiojimą taikomos kaip korekcinės bausmės (pranc. *peines correctionnelles*), o tai reiškia, kad persekiojimas priskiriamas vidutinio sunkumo nusikalstamų veikų kategorijai (*délit*)⁴.

Čekija

Pagal Baudžiamojo kodekso⁵ 354 straipsnį (Pavojingas persekiojimas), už asmens ilgalaikį persekiojimą (grasinimus sužaloti, įkyrų kontaktavimą ryšio priemonėmis, nepageidaujamą artinimąsi, įprastinio gyvenimo būdo trikdymą ir kt.) bendruoju atveju baudžiama laisvės atėmimu iki 1 metų arba tam tikros veiklos vykdymo uždraudimu. Pažymėtina, kad baudžiamoji atsakomybė už pavojingą persekiojimą apskritai galima tik tuo atveju, jeigu persekiojimas gali sukelti pagrįstą aukos baiminimąsi dėl jos ar jos artimųjų sveikatos ar gyvybės.

Laisvės atėmimu nuo 6 mėnesių iki 3 metų baudžiama, jeigu pavojingas persekiojimas vykdomas vaiko ar nėščios moters atžvilgiu, panaudojant ginklą ar bent su dvejais asmenimis.

Pagal BK 14 straipsnį, nusikalstamos veikos skirstomos į baudžiamuosius nusižengimus ir nusikaltimus. Netyčinės veikos ir tyčinės veikos, už kurias gali būti skirta iki 5 metų laisvės atėmimo, laikomos baudžiamaisiais nusižengimais.

Ispanija

Pagal Baudžiamojo kodekso⁶ 172 ter. Straipsnį, laisvės atėmimu nuo 3 mėnesių iki 2 metų arba bauda yra baudžiamas asmuo, kuris atkakliai, pakartotinai priekabiauja prie kito asmens ir neturėdamas įgaliojimų atlieka tam tikrus veiksmus (stebi, seka nukentėjusįjį, siekia prie jo fiziškai priartėti, mėgina užmegzti kontaktą ir kt.), kuriais esmingai pakeičiamas nukentėjusio asmens kasdienis gyvenimas. Kai pažeidžiama nukentėjusiojo ar jo artimojo nuosavybės teisė ar laisvė, o nukentėjusysis yra itin pažeidžiamas dėl savo amžiaus, ligos ar kitų aplinkybių, baudžiama laisvės atėmimu nuo 6 mėnesių iki 2 metų. Laisvės atėmimu nuo 1 metų iki 2 metų arba viešaisiais darbais baudžiama, kai veiką padariusį ir nukentėjusį asmenį sieja (ar praeityje siejo) santuokos ar partnerystės ryšiai, artima giminystė, globos santykiai ir kt.

³ Code Penal: https://www.ejustice.just.fgov.be/img_l/pdf/1867/06/08/1867060850_F.pdf

⁴ Pagal Belgijos BK 1 straipsnį, veikos skirstomos į 3 kategorijas: nusikaltimus (*crime*), baudžiamuosius nusižengimus (*délit*) ir nusižengimus (*contravention*). Už nusikaltimus baudžiama taikant kriminalines bausmes, už baudžiamuosius nusižengimus – taikant korekcines bausmes, o už nusižengimus – taikant policijos nuobaudas.

⁵ Zákon č. 40/2009 Sb. Zákon trestní zákoník: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

⁶ Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444>

BK 13 straipsnyje nurodyta, kad nusikalstamos veikos (isp. *delitos*), priklausomai nuo už jų padarymą skiriamų bausmių griežtumo, skirstomos į sunkias, mažiau sunkias ir nesunkias. Pagal BK 33 straipsnį, laisvės atėmimas nuo 3 mėnesių iki 5 metų priskiriamas mažiau griežtų bausmių kategorijai, taigi, nusikalstamos veikos, už kurių padarymą taikoma tokia bausmė, yra mažiau sunkios veikos.

Kroatija

Pagal Kroatijos Baudžiamojo įstatymo⁷ 140 straipsnį, tas, kas atkakliai ir ilgą laiko tarpą sekė ar stebėjo kitą asmenį arba, tam asmeniui nepageidaujant, kontaktavo ar bandė kontaktuoti su juo, arba kitaip jį baugino ir šiais veiksmais sukėlė jam nerimą ar privertė baimintis dėl jo ar artimųjų saugumo, baudžiamas laisvės atėmimu iki 1 metų. Jeigu ši veika padaryta artimo asmens ar vaiko atžvilgiu, baudžiama laisvės atėmimu iki 3 metų.

Latvija

Baudžiamojo įstatymo (BĮ)⁸ 132.¹ straipsnyje numatyta atsakomybė už persekiojimą (tai yra, už pasikartojantį ar tęstinį asmens sekimą, stebėjimą, grasinimą jam, nepageidautiną bendravimą, sukeltą pagrįstą nukentėjusiojo baimę dėl jo ar jo artimųjų saugumo). Kaip alternatyvi bausmė už šią veiką gali būti skiriamas laisvės atėmimas iki 1 metų (kitos galimos bausmės – trumpalaikis laisvės atėmimas (areštas), probacinė priežiūra, viešieji darbai, bauda).

Kai persekiojamas giminaitis, sutuoktinis (buvęs sutuoktinis), asmuo, su kuriuo persekiotojas turėjo ar turi ilgalaikius intymius santykius ar bendrą namų ūkį, galimas laisvės atėmimas iki 3 metų.

Pažymėtina, kad laisvės atėmimas (išskyrus trumpalaikį) už persekiojimą Latvijos BĮ numatytas sugriežtintus atsakomybę už šią veiką 2023 m.

Pagal BĮ 7 str., nusikalstamos veikos skirstomos į baudžiamuosius nusižengimus ir įvairaus sunkumo nusikaltimus. Už baudžiamuosius nusižengimus neskiriama laisvės atėmimo (išskyrus trumpalaikį) bausmė. Bet kuri tyčinė veika, už kurią gali būti baudžiama laisvės atėmimu daugiau kaip 3 mėnesiams, bet ne daugiau kaip 3 metams, laikoma mažiau sunkiu (lat. *mazāk smags*) nusikaltimu.

Lenkija

Pagal Baudžiamojo kodekso⁹ 190a straipsnį, laisvės atėmimu nuo 6 mėnesių iki 8 metų baudžiama už kito asmens ar jo artimųjų atkaklų persekiojimą, kuriuo nukentėjusiajam sukliamas pagrįstas grėsmės, pažeminimo arba kančios jausmas ar esmingai pažeidžiamas jo privatumas. Jei nukentėjęs asmuo dėl minėtų veikų pasikėsina į savo gyvybę, persekiotojas baudžiamas laisvės atėmimo bausme nuo 2 iki 15 metų. Alternatyvių laisvės atėmimui bausmių BK 190a straipsnyje nenumatyta.

Pažymėtina, kad tokios griežtos bausmės už asmens persekiojimą Lenkijoje nustatytos 2020 m. Iki tol už jį buvo taikomas laisvės atėmimas iki 3 metų, o kvalifikuotos veikos atveju (kai privedama prie savižudybės) – laisvės atėmimu nuo 1 iki 10 metų¹⁰.

⁷ Kazneni zakon: <https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>

⁸ Krimināllikums: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>

⁹ USTAWA z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf>

¹⁰ Gazeta Policyjna. Polskie prawo karne wobec uporczywego nękania innej osoby (stalkingu):

<https://gazeta.policja.pl/997/archiwum-1/2011/numer-75-062011/66545,Polskie-prawo-karne-wobec-uporczywego-nekania-innej-osoby-stalkingu.html>

Portugalija

Pagal Baudžiamojo kodekso¹¹ 154-A straipsnį už tęstinį asmens persekiojimą bet kokiomis tiesioginėmis ar netiesioginėmis priemonėmis, sukeltą pagrįstą baimę, kančią ar pažeidžiant persekiojamo asmens apsisprendimo laisvę, baudžiama laisvės atėmimu iki 3 metų arba bauda, jeigu griežtesnė bausmė už padarytus veiksmus neskirtina pagal kitas teisės nuostatas. Už minėtų veikų padarymą taip pat gali būti skiriama papildoma kontaktų uždraudimo bausmė (jos taikymo terminas – nuo 6 mėnesių iki 3 metų) ir privalomas specialių persekiotojui būdingo elgesio prevencijos programų lankymas.

Slovėnija

Baudžiamojo kodekso¹² 134a straipsnyje nurodyta, kad tas, kas pakartotiniu stebėjimu, sekimu ar mėginimu užmegzti nepageidaujamą kontaktą ar kontaktą per elektronines ryšio priemones persekioja kitą asmenį ar jo artimąjį ir taip sukelia nukentėjusiems asmenims išgąstį ar grėsmės jausmą, baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu iki 2 metų. Jei persekiojamas asmuo yra nepilnametis ar bejėgiškos būklės asmuo, taikoma bauda arba laisvės atėmimo iki 3 metų bausmė.

Suomija

Baudžiamojo kodekso¹³ 25 skyriaus 7a straipsnyje nurodyta, kad asmuo, kuris pakartotinai grasina kitam asmeniui, jį seka, kontaktuoja su juo ar kitais panašiais būdais neteisėtai jį persekioja, sukeldamas nukentėjusiam asmeniui baimę ar nerimą, yra baudžiamas už persekiojimą bauda ar laisvės atėmimu iki 2 metų, jeigu tokia pati ar griežtesnė bausmė įstatyme nėra numatyta už veiksmus, kuriais buvo vykdomas asmens persekiojimas.

Vokietija

Baudžiamojo kodekso¹⁴ 238 straipsnyje nurodyta, kad tas, kas neteisėtai persekioja kitą asmenį (t. y., pakartotinai siekia fiziškai prisitarti, užmegzti kontaktą, nesąžiningai panaudoja jo asmens duomenis, grasina ir kt.) ir taip esmingai pažeidžia jo gyvenimo būdą, yra baudžiamas laisvės atėmimu iki 3 metų arba bauda.

Laisvės atėmimu nuo 3 mėnesių iki 5 metų baudžiama, jeigu persekiojimu sukeliama itin sunkios pasekmės (pavyzdžiui, sužalojama nukentėjusio asmens sveikata, sukeliama jo mirties grėsmė ar veika įvykdoma 16 metų neturinčio asmens atžvilgiu (kai kaltininkas turi 21 metus)).

Jeigu sukeliama nukentėjusiojo, jo giminaičio ar kito jam artimo žmogaus mirtis, baudžiama laisvės atėmimu nuo 1 iki 10 metų.

Pagal BK 12 straipsnį, nusikalstamos veikos skirstomos į nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus. Nusikaltimais laikomos veikos, už kurių padarymą skiriama ne mažiau kaip 1 metai laisvės atėmimo. Už baudžiamuosius nusižengimus gali būti skirta trumpesnio termino laisvės atėmimo bausmė arba bauda. Taigi, persekiojimas laikomas nusikaltimu tik itin kvalifikuotų veikų atvejais.

Parengė

Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus

vyresnysis patarėjas Vidmantas Punelis

Tel. (0 5) 239 6186, el. p. vidmantas.punelis@lrs.lt

¹¹ *Código Penal*: <https://diariodarepublica.pt/dr/legislacao-consolidada/decreto-lei/1995-34437675>

¹² *Kazenski zakonik*: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5050>

¹³ *Criminal Code*: <https://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1889/en18890039.pdf>

¹⁴ *German Criminal Code*: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html

Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija. Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą. Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.

© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2024